

Marilù Oliva

Odiseea povestită de Penelopa, Circe, Calypso și celelalte

Traducere din italiană de
Beatrice Baci

Editori:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:
Magdalena Mărculescu

Redactare:
Laurențiu Dulman

Ilustrație copertă: © Matteo Berton

Director producție:
Cristian Claudiu Coban

Dtp:
Gabriela Anghel

Corectură:
Andreea-Lavinia Dădârlat
Carmen Eberhat

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OLIVA, MARILÛ

Odiseea povestită de Penelope, Circe, Calypso și celelalte / Marilû
Oliva; trad. din italiană de Beatrice Baciú. - București: Editura Trei, 2020
ISBN: 978-606-40-0943-2

I. Baciú, Beatrice (trad.)

821.131.1

Titlul original: L'Odissea raccontata da Penelope, Circe, Calipso e le altre
Autor: Marilû Oliva

Copyright © 2019 Marilû Oliva, L'Odissea raccontata da Penelope, Circe,
Calipso e le altre
Published by arrangement with Loredana Rotundo Literary Agency

Copyright © Editura Trei, 2020
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-0943-2

*De după vasul cel cu botul negru
Cuvântătoarea, vajnica zeiță
Cu păr de aur, Circe, ne trimise
Un vânt prielnic umflător de pânze,
Soț bun de drum.*

Odiseea¹

¹ Homer, *Odiseea*, trad. George Murnu, Univers, 1979, cântul XI, 6-8. (N.r.)

Calypso

Uite-l, fugarul! Regele devenit naufragiat. Bărbatul lovit de mânia zeilor. Marea mi l-a aruncat pe țarm, gol și disperat. A fost de ajuns o privire ca să mă pierd în ochii lui și să-i ofer tot ce aveam.

O peșteră drept refugiu.

Miresmele insulei Ogygia.

Hrană din belșug.

Și, mai presus de orice, nemurirea.

Dar el, fiind stăpânit — la fel ca toți muritorii — de nevoia de-a înfrunta viața de zi cu zi, a preferat să continue să viseze la drumul înapoi spre casă.

Îl urmăresc din spatele unui tufiș înmiresmat.

Odiseu stă pe stânci, privește marea de parcă ar vedea dincolo de ea, până la insula după care suspină îndelung, fără s-o poată atinge. Itaca, al cărei nume îl strigă noaptea în somn, ca și cum ar fi cel mai frumos dintre meleaguri, nu doar o mână de stânci și câmpuri răzlețe. Itaca cea plină de suișuri și coborâșuri, cu golfuri nebănuite, cu podgorii piezișe și munți asimetrici, Itaca, locul unde acest bărbat și-a lăsat sceptrul pe care acum cineva încearcă să i-l fure.

În fiecare noapte, aceeași incantație. Regele Itacai își invocă patria, fiul, mama și pe tatăl său. Dar, mai presus de toate, murmură un nume, rănindu-mi profund orgoliul: Penelopa. O strigă după ce mă

îmbrățișează în pat, de îndată ce-l cuprinde somnul. Această femeie muritoare, cu tot ce o înconjoară, este obsesia lui.

Dar amintirile dispar ca un miraj. Și astfel, fiul lui Laerte aproape că a uitat chipul soției sale, pielea de bebeluș a lui Telemah — căci fiul îi era de-o șchioapă atunci când Odiseu a plecat spre Troia —, forma portului din Itaca — își amintește totuși că era un semicerc — și lungimea exactă a atriului de la palatul regal.

Așezat pe stânci, cu umerii lați arși de soare după zile în șir petrecute pe mare, cu mâinile aspre ale vâslașilor care au fost mai întâi suverani, apoi soldați și supraviețuitori, apoi marinari și în cele din urmă refugiați, cu barba neagră presărată cu fire de argint, Odiseu privește marea nemișcat, cu un profil hotărât, cu barba care îi urmează conturul bărbiei, cu ochii negri ai omului profund, în timp ce mintea lui născocoște combinații improbabile de posibilități.

De ce nu-l pot lăsa să plece?

De ce îl urmăresc până aici în fiecare dimineață și mă las pradă umilinței?

De ce îmi doresc zi și noapte să se culce cu mine? Vraja care mă leagă de el m-a obligat să-l urmăresc și în această dimineață ca o cățea credincioasă, după ce stăpânul a alungat-o în șuturi. Stau aici deoparte și îl spionez, având din nou confirmarea crudului adevăr: nu voi fi niciodată prima lui grijă, nu sunt nici măcar a doua și nici a treia, pentru că sunt doar puntea dintre două provocări.

Își trece o mână prin părul ondulat și face ceea ce niciun erou nu a îndrăznit să facă până acum.

Plânge.

Inadmisibil, poate, pentru cei care își amintesc de mânia teribilă a lui Ahile sau de vehemența nestăvilită a lui Agamemnon.

Dar Odiseu nu se lasă cuprins de furie.

El este ultimul dintre eroi.

Meditează ca nimeni altul.

Își amintește.

Și plânge.

Ca în fiecare zi, e îndurerat de singurătatea lui.

În fiecare dimineață, îl răpune nostalgia, durerea pe care i-o pricinuieste gândul la *nóstos*, la întoarcerea acasă. Îl chinuie amintirea trecutului, a locului aceluia îndepărtat. Tot ce-și dorește e să dispară de pe stâncile mele și să reapară pe crestele stâncoase ale Itacăi. În fiecare dimineață, își arde pielea pe pietrele aride și își ațintește irisurile asupra aceluia azur imens care se transformă în albastru, apoi în violet. În fiecare dimineață, ajunge pe faleză chiar înainte ca noaptea să se risipească și Aurora să îmbrățișeze orizontul cu degetele sale trandafirii.

Știu ce îl bântuie, pe lângă nostalgie, în acel spațiu suspendat între pământ și mare, în care eu sunt cel mai frivol și săcăitor dintre gândurile sale. Odiseu se simte încolțit. El, care a luptat în celebrul război al Antichității, care a conceput stratagema pentru a cuceri inexpugnabila fortăreață a Troiei, care a scăpat de furia vânturilor și de mânia lui Poseidon, care i-a întunecat vederea barbarului Ciclop și a opus rezistență Sirenelor, iată, tocmai el a căzut în mrejele lui Calypso.

Ogygia este temnița lui. În fața coliviei invizibile în care l-am închis, ingeniozitatea lui pălește. Puțin contează că e un erou plin de resurse, că e talentatul Odi-seu, cel care știe să privească în toate direcțiile, bărbatul

polivalent, capabil să se adapteze, dar și să se implice, să-și schimbe înfățișarea în funcție de circumstanțe. Un conducător perspicace, fără de care Troia nu ar fi fost răpusă, dar care a avut de înfruntat și un exil pe mare, atunci când corabia i-a fost distrusă și a fugit, uneori hăituit, de pe pământuri străine.

Dar prostuțul care își distruge ochii lăcrimând nu știe că cineva, acolo sus, face ceva pentru el. Zeii îi apreciază devotamentul, așa că, atunci când Aurora s-a ridicat din patul lui Tithonos, olimpienii s-au adunat la sfat ca să discute doar despre el. Nemuritorii îl iubesc mult pe Odiseu. Întâi de toate, Zeus, tatăl zeilor și purtătorul Aegisului, impunătorul său scut, apoi Atena, Hermes, messengerul divin, și ceilalți. Doar Poseidon îl urăște într-atât pe Odiseu, încât nu s-a săturat să tot atenteze la viața lui cu furtuni și marea.

Divinitățile au discutat îndelung pe Olimpul albit de nori. Trăiesc acolo sus, călcând pe nimbuși, în locașul lor netulburat vreodată de vânturi, neudat vreodată de ploi, ci doar învăluit într-o splendoare cristalină. Cea care s-a auzit mai întâi a fost vocea Atenei. Ea le-a amintit că Odiseu nu a neglijat absolut niciodată omagierea zeilor supremi cu sacrificii și că e un bărbat care merită tot respectul.

Adunarea s-a încheiat, iar acum Zeus, stăpânul tunetelor și al nimbușilor, regele zeilor, îl cheamă pe Hermes cel cu sandale înaripate și îi poruncește:

— Fiul meu, du-te la Calypso cea cu bucle frumoase și spune-i să-l elibereze pe Odiseu. El va rătăci din nou pe mare, va ajunge pe insula feacilor, dar acolo va fi primit cu bunăvoință. Regele feacilor îl va trimite spre Itaca escortat și cu daruri opulente. Îi va oferi chiar mai multe

comori decât ar fi dus acasă din Troia, dacă furtuna nu le-ar fi împrăștiat în adâncurile mării.

Hermes se supune. Își leagă în jurul gleznelor șireturile de la sandalele înaripate care-l fac să zboare pe deasupra apelor albastre și a ținuturilor fertile, strângând în pumn sceptrul capabil să încânte ochii oamenilor sau să-i trezească din somn. Și astfel își ia zborul, iar eu îl văd chiar și de departe, pentru că sunt o zeiță și știu multe. Mesagerul zboară ca un pescăruș peste valurile neînduplecate.

În tot acest timp, pe stânci, Odiseu nu știe că destinul său este pe cale să se schimbe și încă plânge, simte că e la cheremul capriciilor mele. Eu, fiica lui Atlas, zeița mării, suverana unei insule înfloritoare, nepopulate, nu mă mai satur de el.

Era inevitabil să se întâmple așa, nu?

Singură de zeci de ani pe acest petic de pământ nelocuit și încercuit de ape, vizitată doar de păsări marine, l-am primit pe Odiseu ca pe o companie plăcută. Un divertisment, la început. Acum însă începe să devină o prezență de neînlocuit, iar asta mă macină pe dinăuntru. În unele zile, mă simt pustiită și știu că e vina lui, a indiferenței cu care mă tratează în fiecare dimineață, atunci când se îndreaptă spre stânci.

De fiecare dată când soarele apune, mă fac mai frumoasă, ca să primesc o atenție pe care n-o voi obține niciodată. Sufletul meu pendulează. Mai întâi îl urăsc pe acest erou — cât de agasante sunt lacrimile pe care le varsă în mare! —, dar apoi simt nevoia să-l ating, să-l îmbrățișez.

Când se întoarce, îi mângâi brațele viguroase.

Iar noaptea, când în sfârșit mă caută în întuneric, mă amăgesc că este al meu.

Dar gata cu justificările! Zeii nu trebuie să dea socoteală pentru toanele lor. Și totuși, ingratitudinea lui mă chinuiește ca înțepătura unui scorpion veninos. I-am oferit micul meu colț de lume, doldora de fructe și scăldat de un izvor care, într-o poiană răcorită de vânturi, umple un lac limpede, mărginit de prundiș lăptos. Acolo îl conduc în fiecare zi pe erou, ca să simt încă o dată cât de dulce este jocul de-a dragostea cu muritorii. Îi este imposibil să scape de mine. Eu, regina despotică, mă strecor peste tot: ies din râul care se varsă în mare, apar brusc în fața lui, îl urmăresc peste tot ca o umbră, chiar și pe stânci, dar acolo nu îl las să-mi simtă mirosul îmbietor. Este singurul loc izolat în care se refugiază ca să nu se descurajeze în fața unei zile noi, dar la fel ca aceea dinainte.

În alte locuri, îmi folosesc farmecele pentru a-l ademeni și de fiecare dată cedează ca și cum ar fi îndrăgostit nebunește de mine, dar durează așa de puțin...

Sau îl privesc peste umăr, în tăcere. Fiul lui Laerte îmi simte parfumul din coji de citrice amestecate cu flori uscate, îmi aude zornăitul podoabelor, se întoarce, uitându-se înapoi și încolo, până când apar: o revelație. Veșmintele îmi sunt ca un voal subțire sub care mi se vede trupul divin de nimfă tânără, bine clădit și chihlimburiu, cu sâni tari și rotunzi, pântec plat și picioare suple.

— Oh, iscusite Odiseu, îi spun murmurând, îmbrățișează-o pe seducătoarea Calypso cu bogatele ei bucle castanii!

Mă crede frivolă și poate că are dreptate: am frivolitatea celor pentru care trecerea timpului nu contează. Lui Odiseu, în schimb, îi pasă de timp, și încă cum! Deja îl țin

aici de prea multă vreme, iar el a numărat șapte ani care îi par șapte secole. Nu există cale de scăpare de pe insula Ogygia. În jurul ei este doar apă, iar deasupra, nori pufoși sau soarele orbitor. Și pretutindeni, o liniște întreruptă doar de plescăitul valurilor sau de glasul pescărușilor pe deasupra apei. Iar acum, că vine toamna, încep să se simtă primele adieri de vânt.

Oare câți ani are Odiseu?

El însuși a pierdut noțiunea timpului. Când a plecat din Itaca, avea mai puțin de treizeci de ani și un prunc abia născut. L-au numit Telemah — „cel care luptă de la distanță”. Poate că acest nume ar fi fost mai potrivit pentru tată decât pentru fiu. Zece ani a durat războiul troian, la care se adaugă călătoria sa pe mare și șederea forțată pe insula mea. Odiseu știe că are aproape cincizeci de ani. Dar ce mai contează? Oare cât o fi crescut Telemah? Și cine știe cum o fi arătând Penelopa, înțeleapta lui soție, fiica lui Icarius, care domnește peste Sparta împreună cu fratele său, Tindar! Odiseu încă își amintește ziua când, împreună cu alți prinți ai Eladei, a văzut-o pentru prima oară pe Penelopa — cu toții veniseră să participe la întrecerea al cărei câștigător avea să primească mâna ei. Și a câștigat tocmai el, Odiseu.

Ce-o face Penelopa mea dragă? se întreabă în fiecare zi regele fără regat, în timp ce eu îi citesc gândurile. Oare mă așteaptă ori s-a îndrăgostit de vreun pretendent și împarte cu el palatul din piatră albă, patul nupțial pe care eu însumi l-am făurit, cioplindu-l din trunchiul robust al unui măslin uriaș? Oare se mai gândește la mine? Îi vorbește lui Telemah despre tatăl lui care este departe? Tânjește după îmbrățișarea mea în iernile lungi sau după vocea mea în foșnetul brizei văratice?

Ogygia pare un labirint hipnotic plantat în mijlocul mării. În pădurile presărate cu leandri și tufișuri se ascund poieni pline cu zambile, ce adăpostesc smochini cu fructe dulci, curmali și portocali mereu înfloriți. Oriunde te-ai duce, indiferent de cărarea pe care ai merge, ajungi la intrarea în grota mea. O peșteră întunecată în care, când se înserează, aprind lumânări și ard tămâie. La căderea întinericului, pe o scândură de lemn sprijinită pe doi bușteni, voi pregăti mâncarea pentru mine — nectar și ambrozie — și o masă îmbelșugată pentru iubitul meu: vânat, pește, scoici, lipie cu ierburi aromate, fructe, prăjiturile cu migdale și miere. Odiseu va bea vin îndoit cu apă de izvor, apoi va adormi și în noaptea asta învăluit de mângâieri, cu mâna mea pe spatele său.

Dar acum încă e acolo, pe stânci.

Neclintit și înlăcrimat, se gândește la destinul lui ciudat. Bietul de el nu știe că astăzi ceva îi va schimba viitorul. Nu știe că trebuie să mă îndepărtez cu pași ușori, pentru că — tocmai am prins de veste ce urmează să se întâmple — în curând va sosi la peștera mea Hermes, cel care l-a răpus pe Argus, monstrul cu o sută de ochi.

Când o zeiță vrea să ajungă dintr-un loc în altul, voința îi ușurează zborul, și astfel, iată-mă aici cât ai clipi din ochi, în peștera mea, stând la războiul meu de țesut cu suveică de aur.

Zeul cu sandale înaripate aterizează cu grație în fața peșterii și se uită uimit în jurul său. Priveliștea e magnifică. Peștera este protejată de o pădure ce răspândește parfumul arinilor și al chiparoșilor înalți, în care își fac cuib bufnițe, cormorani cu aripi lungi și corbi de mare gălăgioși. O vie cu struguri copti adaugă peisajului tușe violet, iar în fața unei pajiști pufoase presărate cu violete

și flori de țelină sălbatică, țâșnesc patru izvoare cu apă limpede. Hermes privește în jur mulțumit, apoi intră în peștera parfumată — înăuntru e aprins un foc mare, în care ard lemn de cedru și mlădițe de tuia.

E de ajuns o privire, zeii se recunosc între ei chiar dacă nu s-au prezentat niciodată. Se uită în jur după Odiseu, dar își dă seama că sunt singură. *Mai bine!* își spune el. Nu trebuie să-i explic că eroul din Itaca, cuprins de nostalgie, varsă lacrimi pe stânci, privind dincolo de valuri, copleșit de amintiri de demult.

Hermes e aici pentru mine.

După atât amar de timp, mă vizitează în sfârșit cineva! Îl întâmpin cu amabilitate, așa cum se cade să întâmpini un zeu, dar străfulgerată de o premoniție tulburătoare. Îi ofer ambrozie, îi torn în pocal nectar dulce ca să se întremeze, dar — de îndată ce ospățul s-a încheiat — zeul îmi transmite clar, foarte clar, mesajul lui Zeus.

Trebuie să-l las pe Odiseu să plece. Așa au decis zeii. Voința lor este lege. Turbarea îmi întunecă mintea și rostesc cuvinte furioase:

— Ce-oți avea voi, cei care sălășluiți în Olimp, de sunteți veșnic geloși pentru că noi, zeițele, ne dăruim trupul muritorilor? De ce scoateți ce e mai rău din voi? La fel ați făcut și când splendida Aurora s-a îndrăgostit de Orion, iar Artemis l-a ucis în Ortigia, înfigându-și săgețile în el. Iar când Demetra a făcut dragoste cu Iason pe câmpurile proaspăt arate, Zeus l-a pedepsit fulgerându-l. Sunteți niște invidioși! De ce vreți să mi-l luați pe Odiseu? Eu l-am salvat! L-am scos din marea înverșunată atunci când corabia i-a fost distrusă, iar camarazii i-au murit cu toții. Eu l-am spălat, i-am îngrijit rănilor, l-am hrănit,

i-am încălzit nopțile și i-am alinat zilele, când termina cu boceala lui prostească pe malul apei!

Hermes se holbează la mine amuțit, iar privirea lui vorbește clar: *Ai grijă ce spui, știi bine cine m-a trimis!*

Clipesc enervată și îmi vine să sparg totul în jur, să arunc cioburile în marea zbuciumată și, cu forța mâniei mele, să înalț un vârtej uriaș, care să spulbere întreg Olimpul. Dar trebuie să-mi țin răutatea în frâu. Ce efort colosal să te resemnezi în fața unei înfrângerii! Vocea mea se aude plină de ură:

— Ducă-se, atunci! Facă-se voia lui Zeus!

— Bine faci că te supui marelui Zeus, Calypso. Evită să-l înfurii, pentru că atunci când se enervează, aplică pedepse cumplite, o povățuiește Hermes.

Apoi cere permisiunea să plece și își ia zborul la fel de discret pe cât a venit.

Rămân singură.

Multe gânduri îmi biciuiesc mintea. Sunt cuprinsă de agonia celui care încearcă să vindece un orgoliu ce va fi rănit pentru totdeauna. Aș putea să-l înlocuiesc pe regele Itacăi cu primul marinăr care va trece prin aceste locuri? Aș putea să-l uit cu ajutorul vreunei poțiuni? Nu, n-ar fi posibil, iar inima mea știe asta: Odiseu este de neînlocuit.

Nimeni nu știe să țeasă cu încurcatele ițe ale minții mai bine decât el.

Trebuie să mă întorc pe stâncile alea blestемate, unde încearcă să stea departe de mine. Muritorii sunt plictisitori și previzibili, dar inima îmi insuflă dorința de a-l vedea din nou pe erou și de a-i atinge pielea tăbăcită de atâtea încercări.

Ajung în spatele lui Odiseu. Pare că așteaptă ceva pe stânca aspră, cu privirea îndreptată spre marea nestărnită. Se întoarce și îmi admiră buzele rubinii, care se mișcă suav:

— Nu mai plânge! Deci vrei să pleci? Ești liber. Du-te și adună niște bușteni groși de pe insulă și construiește-ți o plută! Îți voi da pâine, apă, vin roșu și veșminte. Apoi am să-ți trimit un vânt prielnic. Așa au decis zeii pentru tine.

Se ridică brusc, neîncrezător:

— Pui ceva la cale, zeiță... Nu e adevărat că vrei să mă eliberezi, vrei doar să plec pe mare ca să mă duci la pieire!

Neîncrederea lui îmi smulge un zâmbet și știu că îi plac zâmbetele mele. Mi-a admirat de nenumărate ori dinții albi, mici și frumos aliniați, ca de copilă.

Îi pun o mână pe braț:

— Ești îndreptățit să te îndoiești de mine. Îți jur că spun sfântul adevăr și invoc, drept dovadă a mărturiei mele, pământul, cerul infinit și împărăția morților — și știi că, pentru zei, asta e cel mai puternic jurământ. Nu vreau să te păcălesc, nu urmăresc pieirea ta.

Ne întoarcem în tăcere la peșteră, și, din când în când, mă studiază circumspect. Ajunși înăuntru, îl invit să se așeze pe jilțul de pe care s-a ridicat Hermes cu puțin timp în urmă, apoi îi aduc de mâncare și mă așez lângă el. Slujnicele mă servesc cu nectar și ambrozie, așa cum se cuvine unei zeițe. După ce ne saturăm, simt că vechea întrebare nu-mi dă pace. E clar că în inima mea încă nutresc, prostuța de mine, slaba speranță de a-l avea doar pentru mine. Așa că îl întreb, pentru ultima oară, dacă vrea cu adevărat să se întoarcă acasă. Și îi propun încă o dată lucrul după care tânjesc muritorii: